

CE95, Grieks, Herodotus

CE 1995 Syllabus Grieks
genre: historisch proza
kernauteur: Herodotos

1 Geschiedschrijving

In beginsel gaat een hedendaags historicus op dezelfde manier te werk als een antieke geschiedschrijver. Hij probeert een verklaring te vinden voor bepaalde gebeurtenissen, zoekt naar bronnenmateriaal en zal dit op een kritische manier behandelen; en hij zal in het algemeen het resultaat van zijn onderzoek in de vorm van een verhaal presenteren. Maar er bestaan ook verschillen, die vooral te maken hebben met de strengere eisen die worden gesteld aan de controleerbaarheid van de wijze waarop hij tot zijn beweringen is gekomen. Hij zal indien enigszins mogelijk verschillende bronnen gebruiken, die niet van elkaar afhankelijk mogen zijn; hij dient deze op hun betrouwbaarheid te toetsen, en daarbij rekening te houden met de aard van de bron: een politieke redevoering of een propagandistisch pamflet moet met een groter wantrouwen worden gehanteerd dan de Handelingen van de Tweede Kamer. Hij zal in het algemeen vermijden om de personen in het verhaal sprekend op te voeren: het is immers meestal niet goed mogelijk te achterhalen wat iemand bij een bepaalde gelegenheid nu precies heeft gezegd (tenzij dit gedocumenteerd is, zoals in de Handelingen van de Tweede Kamer). Hij zal ook, anders dan bijvoorbeeld Herodotos, vermijden om in de geschiedenis een diepere zin of wetmatigheid te ontdekken, of om aan te nemen dat geschiedbeoefening 'nuttig' is, doordat men van de in het verleden gemaakte fouten zou kunnen leren. (Er zijn overigens geschiedfilosofen die betogen dat de geschiedbeoefening wel degelijk

nut en waarde heeft, nl. als middel om inzicht te krijgen in de eigen identiteit).

Maar dit alles wil niet zeggen dat de moderne geschiedschrijving 'dus' objectief is, in de zin dat het gepresenteerde verhaal de 'werkelijkheid' weergeeft: het gaat uiteindelijk om de *interpretatie* van feiten en gebeurtenissen. In dit opzicht is het per definitie subjectieve oordeelsvermogen van de onderzoeker net zo'n belangrijke factor als het voor Herodotos en Thukydides was. Een titel als die van een recent verschenen handboek ('Een geschiedenis van de Oude Wereld') is van deze subjectieve benadering een goed voorbeeld. De grotere aandacht voor de subjectiviteit van de historicus heeft er ook toe geleid dat er meer aandacht is voor de literaire en retorische middelen die historici, zowel antieke als moderne, hanteren bij de presentatie van hun onderzoeksresultaten.

De kandidaat kan naar aanleiding van een voorgelegde tekst vragen beantwoorden over de overeenkomsten en verschillen tussen de werkwijze en opvattingen van antieke en moderne geschiedschrijvers.

1.1 Het begin van de Griekse historiografie.

Voordat de Grieken historisch proza begonnen te schrijven, bestond er bij hen een lange traditie van epische poëzie die het verre, als historisch beschouwde, verleden behandelde. In zekere zin is de Griekse historiografie een voortzetting van deze epische traditie. De historiografie richt zich echter (bijna) uitsluitend op recente of contemporaine geschiedenis, waardoor het empirisch gehalte groter wordt. Behalve door het epos is de historiografie vooral beïnvloed door de zgn. logografen. Zij schreven lokale geschiedschrijving, gebaseerd op lokale bronnen, waarbij de nadruk lag op geografische, etnografische en genealogische bijzonderheden. Een van de belangrijkste logografen was Hekataios van Milete, die geprobeerde heeft de mythologische genealogie van de Grieken te 'rationaliseren'.

Ter illustratie van het bovenstaande dienen de volgende fragmenten in vertaling te worden bestudeerd:

- Homeros, Ilias A, 1-7
- Hekataios van Milete FGH I, 1
- Herodotos, Historiari, I, Prooem.

De kandidaat kan, al of niet naar aanleiding van een voorgelegde tekst, vragen beantwoorden over de oorsprong en kenmerken van de vroegste Griekse geschiedschrijving.

1.2 Herodotos.

Herodotos (ca. 484 v. Chr. geboren in Halikarnassos) stond in de traditie van de logografen. Tijdens zijn talrijke reizen verzamelde hij informatie op geografisch, etnografisch en genealogisch gebied. Gedurende een verblijf in Athene werd hij zich waarschijnlijk bewust van het historische belang van de Perzische oorlogen. In zijn Historiari verwerkte hij de op zijn reizen verzamelde informatie en paste deze in in zijn beschrijving van de confrontatie tussen de Grieken en de Perzen. Op grond van het feit dat Herodotos als eerste een veelheid van gegevens wist te ordenen vanuit een overkoepelende historische visie wordt hij wel 'de Vader van de Geschiedschrijving' genoemd. Op latere leeftijd vestigde hij zich in Thourioi in Zuid-Italië, waar hij tot aan het eind van zijn leven (tussen 430 en 425 v. Chr.) gewerkt heeft aan zijn Historiari.

Onderwerp

Het onderwerp van Herodotos is de geschiedenis van de

gewelddadige confrontatie tussen de Grieken en de Aziatische 'barbaren'. Als het beginpunt van het conflict, dat zijn climax vond in de Perzische oorlogen, beschouwde hij het optreden van de Lydische koning Kroisos, de eerste die Griekssprekende steden aan zich onderwierp. Kroisos werd daarna zelf het slachtoffer van het Perzische expansionisme. Na Lydië werd ook een groot aantal andere volkeren door de Perzen onderworpen, totdat de Grieken ten slotte erin slaagden aan hun imperialisme een halt toe te roepen.

Strekking

Het overheersende gezichtspunt vanwaaruit Herodotos de geschiedenis bekijkt, is dat menselijke voorspoed wisselvallig is. Vooral degenen die het niet kunnen laten macht en rijkdom steeds verder te vergroten, zijn kwetsbaar. Zij vallen gemakkelijk ten prooi aan verblinding, zijn geneigd zichzelf te overschatten en halen zich de jaloezie van de goden ($\phi\theta\upsilon\sigma\omicron\zeta$) op de hals, die het niet verdragen als mensen hun menselijke maat overschrijden ($\delta\beta\rho\iota\zeta$). Wanneer mensen teveel geluk, succes en macht hebben, is het evenwicht ($\iota\sigma\omicron\tau\eta\zeta$) verstoord. Herodotos is ervan overtuigd, dat de goden over dit evenwicht waken en illustreert dit door de beschrijving van het conflict tussen de Perzische koningen en de Grieken en op kleinere schaal o.a. door de geschiedenis van Kroisos en Kyros.

Methode

Herodotos brengt zijn opvattingen niet tot uitdrukking door ze in abstracto te bespreken of erover te theoretiseren, maar door ze concreet te demonstreren in het verhaal dat hij vertelt. De samenhang hiervan belichaamt de samenhang in de geschiedenis zelf. Zijn verhaal *is* als het ware de verklaring van de gebeurtenissen. Hij vertelt wat zich heeft afgespeeld en presenteert de handelende personen zó, dat we ons kunnen voorstellen waarom de dingen zo zijn gegaan.

Dit doel bereikt Herodotos met literaire middelen: hij schrikt er niet voor terug zijn personen dingen in de mond te leggen, waarvan hij als historicus geen weet kan hebben, omdat hij een gedramatiseerd verhaal verkiest boven een theoretisch betoog, waarin de schrijver steeds tussen het gebeuren en zijn publiek in gaat staan. In dit opzicht is Herodotos beïnvloed door de epische traditie. Niet voor niets staat Herodotos bekend als een briljant verteller, maar vorm en inhoud van zijn verhalen staan in dienst van het uiteindelijke doel: het bieden van een inzichtelijk beeld van het verleden. In de eerste zin van zijn Historiari noemt Herodotos zijn werk 'het verslag van een onderzoek' ($\iota\sigma\omicron\tau\omicron\rho\iota\eta$), waarmee hij te kennen geeft dat zijn onderzoek een empirisch karakter had. De begrippen $\delta\psi\iota\zeta$, $\gamma\nu\omega\mu\eta$, $\acute{\alpha}\kappa\omicron\eta$ zijn sleutelbegrippen van zijn methode bij het verzamelen en verwerken van zijn gegevens.

Naast het opschrijven van feiten en gegevens probeert Herodotos ook allerlei verschijnselen en gebeurtenissen expliciet te verklaren, waarbij hij zich kritisch opstelt ten aanzien van hypothesen van anderen. Een van de problemen, waarvoor Herodotos zich gesteld zag, was de manier waarop hij de historische gegevens in de tijd moest ordenen, aangezien er geen uniforme tijdrekening bestond. In het algemeen bedient Herodotos zich van de methode van berekening aan de hand van generaties.

Houding ten aanzien van de bronnen

Herodotos laat voortdurend blijken hoeveel moeite hij heeft gedaan om zich zo betrouwbaar mogelijke gegevens te verschaffen. Hij vermeldt vaak meer dan één versie als zijn bronnen niet eensgezind zijn. Ook als hij een verhaal niet geloofwaardig vindt, schrijft hij op wat hem is verteld, onder vermelding van de twijfels die hij hierover heeft. Met betrekking tot de gefingeerde en gedramatiseerde episoden in zijn werk is

het belangrijk te bedenken dat 'letterlijk zo gedaan of gezegd' en 'waar' niet hetzelfde zijn. Herodotos kruipt als het ware in de huid van de historische personen en laat ze uitspreken welke motieven ze moeten hebben gehad om zo te handelen als zij in feite gedaan hebben.

Overige kenmerken van het werk van Herodotos

- Herodotos biedt naast geschiedenis in de engere zin van dat woord talrijke wetenswaardigheden die wij tot de geografie en de etnografie zouden rekenen.
- Vaak krijgen beschrijvingen van deze wetenswaardigheden het karakter van digressies. Herodotos zorgt er steeds zorgvuldig voor dat deze passages de grote lijn van zijn werk niet schaden. De compositie van zijn werk als geheel is bepaald door de overkoepelende historische visie die hij ermee heeft willen uitdrukken.
- Herodotos toont veel belangstelling voor de gewoonten en gebruiken (νόμοι) van niet-Griekse volkeren, zonder daarbij vooringenomen te zijn.
- Herodotos was ervan overtuigd dat er in deze wereld goddelijke krachten of machten werkzaam zijn. Deze overtuiging is beslissend voor zijn visie op de 'condition humaine'.
- Een belangrijke plaats in de Historiæ nemen dromen en orakels in.

De kandidaat kan, naar aanleiding van een voorgelegde tekst vragen beantwoorden en opdrachten uitvoeren met betrekking tot de kenmerken en de strekking van de Historiæ en met betrekking tot de werkwijze en methode van Herodotos en zijn houding ten aanzien van zijn bronnen.

1.3 Thoukydides

De Athener Thoukydides (460-400 v. Chr.) beschreef de (contemporaine) geschiedenis van de Peloponnesische oorlog (431-404 v. Chr.), omdat hij meende dat kennis van en inzicht in het verleden kan helpen het gedrag in de toekomst te bepalen. Ook al herhaalt de geschiedenis zich nooit, toch kan kennis van de factoren die het gebeuren vroeger hebben bepaald, helpen in vergelijkbare situaties de consequenties van de beslissingen beter te overzien.

Thoukydides' werkwijze heeft als kenmerk, dat hij zoveel mogelijk het conflict in rationale termen beschrijft, d.w.z. op de argumenten en overwegingen van beide partijen ingaat. Hij presenteert deze overwegingen vaak in de vorm van uitvoerige (fictieve) redevoeringen, die de essentie van de werkelijke woorden van de hoofdpersoon zo overtuigend mogelijk weergeven.

Geschiedenis is volgens Thoukydides een voortdurende strijd om de macht, een strijd, die veroorzaakt wordt door drie kenmerken van de menselijke natuur: eerezucht, hebzucht en angst.

Ter illustratie van het bovenstaande dienen de volgende fragmenten in vertaling te worden bestudeerd:

- Thoukydides, Historiæ I, 1-3
(over het belang van de Peloponnesische oorlog en de voorgeschiedenis)
- Thoukydides, Historiæ I, 20-22
(over de door hem toegepaste methode)
- Thoukydides, Historiæ III, 82-84
(over de revoluties en de gevolgen daarvan)
- Thoukydides, Historiæ II, 47-55
(over de pest in Athene, een voorbeeld van contemporaine geschiedschrijving)
- Thoukydides, Historiæ II, 85-91
(de beschrijving van een zeeslag, als parallel en contrast met de slag bij Salamis)

De kandidaat kan naar aanleiding van een voorgelegde tekst vragen beantwoorden met betrekking tot de opvattingen en de werkwijze van Thoukydides.

De kandidaat kan naar aanleiding van een voorgelegde tekst vragen beantwoorden over de relatie tussen de opvattingen van Thoukydides en Herodotos.

2 Cultuurhistorische achtergronden

Een globaal overzicht van de gebeurtenissen en processen die een rol gespeeld hebben in de geschiedenis tot het begin van de vijfde eeuw v. Chr. en die de achtergrond vormen van de Historiæ van Herodotos.

2.1 De Griekse kolonisatie

De eerste Griekse kolonisatie vond plaats rond 1000 v. Chr. Uit angst voor de binnenvallende Doriërs weken grote groepen Grieken uit naar de eilanden en de tegenoverliggende kust van Klein-Azië. Op de Klein-Aziatische kust werden Griekse steden gesticht. Hier ontwikkelde zich een Griekse cultuur met name op het gebied van de literatuur en de filosofie. De tweede kolonisatie vond plaats tussen 750 en 550 v. Chr. Door de snelle bevolkingstoename ontstond in Griekenland en Klein-Azië gebrek aan voedsel. Daarom werden koloniën gesticht in vruchtbare gebieden (o.a. in Egypte, langs de kust van de Zwarte Zee, in Zuid-Italië en op Sicilië). Enerzijds werd het bevolkingsoverschot op die manier verminderd, anderzijds werd uit de koloniën graan uitgevoerd naar Griekenland. De kolonie was politiek onafhankelijk van de moederstad, maar bleef daar wel nauw mee verbonden door religieuze banden. De kolonisatie ging gepaard met een opbloei van handel en industrie (ceramiek, scheepsbouw). Een belangrijke stimulans voor de handel was het overnemen van gemunt geld.

2.2 De staatsvormen in de Griekse stadstaten in de 6e en 5e eeuw v. Chr.

In de meeste Griekse stadstaten werd het koningschap rond de 7e eeuw v. Chr. vervangen door een aristocratisch regime. Door politieke instabiliteit tengevolge van een slechte economische situatie ontstond op veel plaatsen in Griekenland en Klein-Azië een tyrannis, die in veel gevallen steunde op de boerenbevolking. In Sparta bleef het staatsbestuur een oligarchisch-aristocratisch karakter behouden. In Athene ontwikkelde zich uit de tyrannis rond 500 v. Chr. een democratisch stelsel. In Ionië bevorderde het gunstige culturele klimaat de ontplooiing en bloei van intellectuele en literaire activiteiten zoals filosofie, lyriek en historiografie. Sociale en politieke onlusten leidden hier tot het verdringen van de geboorteadel door machtige kooplieden. Ook hier ontstond in een aantal steden een tyrannis. Vanaf ca. 600 v. Chr. kwamen de Ionische steden binnen de invloedssfeer van Lydië. Na de overwinning van de Perzen op koning Kroisos van Lydië werden ook de Ionische steden door de Perzen bezet en werden overal Perzische gouverneurs aangesteld. Overigens maakte noch de Lydische, noch de Perzische overheersing een einde aan de economische en culturele bloei van de Griekse stadstaten in Klein-Azië.

2.3 Perzië

De stichter van het Perzische rijk was Kyros. Met de verovering van het rijk van de Meden (ca. 550 v. Chr.) begon hij aan de opbouw van het Perzische rijk. Kort daarna versloeg hij Kroisos, de koning van Lydië. Daarmee kwamen ook de Griekse stadstaten van Klein-Azië onder Perzische overheersing. Na zijn

dood tijdens de expeditie tegen de Skythen werd Kyros opgevolgd door zijn zoon Kambyses (529-522). Deze veroverde Egypte en stootte door tot Nubië en Libië. Na de dood van Kambyses volgde Dareios I (521-486) hem op. Hij was de grote organisator van het Perzische rijk. Dareios stierf in 486 en werd opgevolgd door zijn zoon Xerxes (485-465). In 465 werd deze tijdens een paleisrevolutie vermoord.

2.4 De Perzische oorlogen

In 500 v. Chr. kwamen de Griekse steden in Ionië onder leiding van Milete in opstand tegen de Perzen. Deze opstand werd vanuit Griekenland gesteund door o.a. Athene. Na aanvankelijke successen eindigde de opstand met de verwoesting van Milete door de Perzen (494 v. Chr.).

Dareios besloot een poging te doen Griekenland te onderwerpen. Onder leiding van Mardonios ondernamen de Perzen in 492 een expeditie. Thrakië werd door de Perzen veroverd, maar de Perzische vloot werd vernietigd door een storm bij het Athosgebergte.

Een tweede Perzische poging (in 490) had aanvankelijk meer succes. De Perzische vloot stak vanuit Klein-Azië over naar Griekenland. Eretria op het eiland Euboia werd door hen veroverd en verwoest. De Perzen landden bij Marathon, maar werden hier verslagen door de Atheners.

In 481 trok Xerxes met een groot leger en een grote vloot tegen Griekenland op. Hij sloeg een schipbrug over de Hellespont. Het leger trok via Thrakië en Macedonië Griekenland binnen, terwijl de vloot langs de kust meevoer. Bij het Tempe-dal besloten de Grieken een eerste verdedigingslinie te leggen, die echter al snel werd opgegeven. Een zeeslag bij kaap Artemision eindigde onbeslist. Het Griekse leger bood bij Thermopylai moedig weerstand onder leiding van Leonidas. Door verraad werden zij echter omsingeld. Leonidas vond met zijn driehonderd Spartanen de dood. De Perzen plunderden Boiotië en Attika. De bevolking van Athene werd geëvacueerd naar Salamis. In 480 behaalde de Griekse vloot een overwinning op de Perzen bij Salamis.

Xerxes vluchtte terug naar Perzië en liet Mardonios als generaal in Griekenland achter met het grootste deel van het leger. In 479 werd dit leger door de Atheens-Spartaanse coalitie verslagen bij Plataiai.

De kandidaat kan naar aanleiding van een voorgelegde tekst gebeurtenissen plaatsen in het boven geschetste cultuur-historische kader.

3. De Historiari van Herodotos

Een globaal overzicht van de opbouw van de Historiari met een aantal belangrijke excursen:

Prooimion: Doel, inhoud en werkwijze van Herodotos.

I De mythologische achtergronden van het conflict tussen Oost en West.

De geschiedenis van het Lydische rijk en van Kroisos.

De geschiedenis van het Perzische rijk tot aan de dood van Kyros.

Digressies over landen en gewoonten van volkeren die door Kyros worden onderworpen.

II De geschiedenis van Egypte.

III De verovering van Egypte door Kambyses.

De dood van Kambyses.

De regering van Dareios.

IV De expeditie van Dareios naar Skythië.

Digressies over oorsprong, land, volk, godsdienst, en zeden van de Skythen.

V De expeditie van Dareios naar Thrakië met digressie over de gewoonten van de Thrakiërs.

De Ionische opstand.

VI Vervolg van de Ionische opstand.

De expeditie van Dareios tegen Griekenland; de slag bij Marathon.

VII-IX De expeditie van Xerxes tegen Griekenland; Thermopylai, Salamis, Plataiai.

Indeling: de indeling in negen boeken, genoemd naar de Muzen, dateert uit de Hellenistische tijd.

De kandidaat kan een voorgelegde tekst plaatsen binnen de opbouw van de Historiari, met uitzondering van teksten die afkomstig zijn uit een van de digressies.

4. Het pensusm

Onderwerp

Binnen het onderwerp van de Historiari (de Perzische oorlogen) neemt de expeditie van Xerxes (480-479 v. Chr.) een belangrijke plaats in. Xerxes is hierbij aan Perzische zijde de voornaamste figuur. Aan de hand van zijn voorbereidingen tot de expeditie, van de expeditie zelf en van de nasleep hiervan kan het bij Herodotos centrale thema van ἔθρις en φρόνος duidelijk worden toegelicht. Twee andere aspecten van Herodotos' werk vormen zijn etnografische beschrijvingen en zijn kunst om een goed verhaal te vertellen. Het etnografische aspect komt aan de orde in de excurs over de zeden en de gewoonten van de Thrakiërs. Herodotos als verhalenverteller wordt belicht door zijn verhaal over Xerxes en Pythios en het verhaal van de vrouw van Masistes, dat ook van belang is als afsluiting van de hele Historiari.

Om een goed beeld te krijgen van het werk van Herodotos in al zijn facetten is het noodzakelijk dat ook een ruime hoeveelheid van de Historiari in vertaling wordt gelezen.

Griekse teksten en teksten in vertaling

NB. De in vertaling te lezen teksten zijn *cursief gedrukt* en van een asterisk (*) voorzien.

I, pr.	Inleiding
*I, 1-5	<i>Het conflict Azië-Europa in mythische tijden.</i>
*I, 131-140	<i>Godsdienst en zeden van de Perzen.</i>
*VII, 2-4	<i>Xerxes wordt de toekomstige opvolger van Dareios.</i>
*VII, 5-6	<i>Xerxes besluit na de dood van Dareios diens plannen voor de oorlog tegen Griekenland voort te zetten.</i>
*VII, 8	<i>Xerxes zet zijn plannen en motieven voor de oorlog uiteen.</i>
*VII, 9	<i>Mardonios steunt de plannen van Xerxes.</i>
VII, 10	<i>Artabanos raadt de oorlog tegen Griekenland af.</i>
*VII, 11	<i>Xerxes blijft bij zijn standpunt.</i>
VII, 12-18	<i>De dromen van Xerxes; overleg met Artabanos.</i>
VII, 27-29	<i>Xerxes en Pythios.</i>
VII, 33-35	<i>Xerxes bouwt een brug over de Hellespont.</i>
VII, 38-39	<i>Xerxes en Pythios.</i>
*VII, 54-56	<i>Het Perzische leger trekt over de Hellespont.</i>
*VII, 101-105	<i>Xerxes spreekt met Demaratos en komt met zijn leger in Thrakië aan.</i>

V, 3-10	Beschrijving van land en volk van de Thrakiërs.
VII, 208-214	De slag bij Thermopylai, het verraad van Ephialtes.
*VII, 215-228	<i>Het vervolg van de slag bij Thermopylai.</i>
*VIII, 68-69	<i>Krijgsraad op de Perzische vloot; het advies van Artemisia.</i>
*VIII, 83-86	<i>De slag bij Salamis ontbrandt.</i>
VIII, 87-93	De Perzische nederlaag bij Salamis.
*VIII, 97-99	<i>Xerxes wil vluchten; de reactie in Perzië op de nederlaag bij Salamis.</i>
*VIII, 100-103	<i>Xerxes krijgt advies van Mardonios en Artemisia</i>
VIII, 113-120	De terugtocht van Xerxes
*IX, 108-113	<i>Familiedrama aan het Perzische hof.</i>

Als tweede bron over de Perzische oorlogen moet gelezen worden:

- * Aischylos, *Perzen*

De kandidaat kan naar aanleiding van een voorgelegde tekst vragen beantwoorden over de gelezen authentieke teksten en de teksten in vertaling, alsmede over de gelezen secundaire literatuur.

Van de kandidaat wordt verwacht dat hij de in het pensum van authentieke teksten en teksten in vertaling voorkomende namen, termen en begrippen kent. De voorgelegde teksten worden op dit punt in principe niet geannoteerd.

NB. Ook morfologische en syntactische verschijnselen in de gelezen tekst zullen in principe niet geannoteerd worden.

5. Taal, stijl en verteltechniek

De omschrijving door de CEVO van de minimumkennis op het gebied van de morfologie en de syntaxis vormt het uitgangspunt bij de annotatie van de in het centrale en schriftelijke examen voor te leggen ongeziene authentieke tekst. Daarnaast worden de volgende morfologische en syntactische verschijnselen betreffende het taaleigen van Herodotos, die afwijken van het Attisch, bekend verondersteld. Verschijnselen die eenvoudig in het woordenboek te vinden zijn, zijn niet opgenomen.

5.1 Algemeen:

5.1.1 contractie

Herodotos gebruikt in de verbuigingen van nomina en in de vervoegingen van verba meestal niet-gecontraheerde vormen. ε en ο trekken veelal samen tot εϋ.

5.1.2 psilosis

5.1.3 crasis

5.1.4 dativus pluralis

De dativus pluralis gaat bij substantiva, adjectiva en pronomina voor zover ze verbogen worden volgens de α-declinatie en de ο-declinatie uit op -ησι(ν) en -οισι(ν).

5.2 Substantiva

5.2.1 bij de substantiva op -ης van de α-declinatie gaat de genitivus singularis uit op -εω.

5.2.2 de genitivus pluralis van de substantiva van de α-declinatie gaat uit op -εων.

5.2.3 de genitivus singularis van de eigennamen op -κλήης en van de substantiva op -ώνς gaan uit op -εός.

5.2.4 substantiva op -ις van het type πόλις behouden de ι in alle naamvallen.

5.2.5 het substantivum ναύς heeft bij Herodotos een afwijkende verbuiging.

5.3 Adjectiva

5.3.1 in plaats van het Attische πολύς vinden we bij Herodotos πολλός.

5.3.2 in plaats van het Attische πλέως vinden we bij Herodotos πλέος.

5.4 Pronomina

5.4.1 de afwijkende verbuiging van ἐγώ, σύ, ημεῖς en ὑμεῖς.

5.4.2 de vormen van het pronomina personale οἱ, μιν, σφίω, σφρα en σφέας.

5.4.3 de vormen van het pronomina reflexivum τρισι(ν) en σφέας αυτούς.

5.4.4 de vorm κείνος in plaats van ἐκείνος.

5.4.5 de anaforische functie van het lidwoord.

5.4.6 de vormen van het pronomina indefinitum τευ, τεω en τεων.

5.4.7 de vormen van het pronomina relativum beginnen vaak met een τ behalve de vormen ὅς, ἥ, οἷ en αἷ.

5.4.8 de vormen van het pronomina relativum indefinitum ὅτευ/ὄτου, ὅτεω/ὄτω, ὅτεων en ὄτέοισι(ν).

5.5 Verba

5.5.1 het regelmatig ontbreken van het augment.

5.5.2 bij de verba contracta op -α wordt de α meestal ε voor ο-klank.

5.5.3 bij de verba contracta op -ο vindt samentrekking plaats tot εϋ.

5.5.4 de uitgangen -αται en -ατο bij de 3e persoon pluralis perfecti en plusquamperfecti en bij de 3e persoon pluralis van de optativus.

5.5.5 de thematische vormen van het praesens en imperfectum van de verba op -μι.

5.5.6 de afwijkende vormen van de aoristi van λέγω, φέρω, τίθημι, ἵημι en δίδωμι.

5.5.7 de afwijkende vormen van het praesens en imperfectum van εἶμι (zijn).

5.6 Varia

5.6.1 ὄν in plaats van οὖν.

5.6.2 γίνομαι en γινώσκω komen voor in plaats van γίγνομαι en γινώσκω.

5.6.3 ἴδμεν in plaats van ἴσμεν.

5.6.4 χρᾶσθαι in plaats van χρήσθαι.

5.6.5 de pronomina adjectiva en adverbia die in het Attisch een π hebben, hebben bij Herodotos een κ.

5.7 Syntaxis

5.7.1 de dativus possessivus komt voor bij een substantivum.

5.7.2 de preposities hebben vaak adverbiale functie.

5.7.3 bij passages in de indirecte rede wordt de infinitivus-constructie dikwijls ook in de bijzinnen doorgezet.

5.7.4 conjunctivus generalis komt ook zonder ἄν voor.

5.7.5 conjunctivus/optativus met ἄν vaak in finale bijzinnen.

Stilistische kenmerken

Om de stijl van Herodotos op de juiste manier te waarderen moet men bedenken dat het werk bestemd was om te worden voorgelezen. Dit maakt allerlei procédés nodig die garanderen dat de toehoorders de samenhang en de grote lijn blijven zien. De volgende stilistische kenmerken zijn van belang:

- λέξις εἰρομένη;
- het gebruik van formele middelen om samenhang en structuur in zijn werk aan te brengen: partikels, gebruik van de tempora, woordherhaling (anafora), overgangsformules.
- prospectie en retrospectie;

- versnelling en vertraging;
- ringcompositie;

De kandidaat kan zijn kennis van morfologische en syntactische verschijnselen en van de belangrijkste kenmerken van het taaleigen van Herodotos demonstreren door het vertalen van een ongeziene authentieke tekst, die qua aard en moeilijkheidsgraad nauw aansluit bij de gelezen teksten, waarbij de bovengenoemde verschijnselen en kenmerken in principe niet worden geannoteerd.

De kandidaat kan naar aanleiding van een voorgelegde dan wel nieuwe tekst vragen beantwoorden die betrekking hebben op het toepassen van verteltechnieken.

6. De receptie van Herodotos

Bij de behandeling van de receptie van de Griekse historiografie en van Herodotos moet aandacht worden besteed aan de volgende aspecten:

- Al in de Griekse tijd was er naast waardering voor Herodotos ook kritiek op zijn werkwijze en subjectiviteit.
- De discussie over de vraag wie de beste historicus was, Herodotos of Thoukydides is al sinds de Oudheid gevoerd en heeft nog niets aan actualiteit ingeboet. In de twintigste eeuw is sprake van een meer genuanceerde benadering: onder invloed van een positieve waardering van cultuur- en mentaliteitsgeschiedenis naast de bestudering van oorlog, politiek en staatsrecht, wordt door historici en antropologen de brede belangstelling van Herodotos als een pluspunt naar voren gehaald.

Ter illustratie van het bovenstaande moet, in vertaling, worden bestudeerd: Ploutarchos, De malignitate Herodoti 855-f en 864a-871e

7. Xerxes

De figuur van Xerxes wordt in de moderne literatuur als prototype beschouwd van een koning die door zijn ἔβρις ten val komt. Een voorbeeld hiervan vinden we bij Couperus in zijn roman Xerxes.

De kandidaat kan naar aanleiding van een voorgelegd fragment vragen beantwoorden over de waardering voor Herodotos in confrontatie met Thoukydides en over de mening van Ploutarchos over Herodotos.

De kandidaat kan naar aanleiding van een onbekend fragment uit de secundaire literatuur vragen beantwoorden die gericht zijn op de overeenkomsten en de verschillen tussen de voorgelegde tekst en het gelezen pensum.